

УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ ДО АВТОКЕФАЛІЇ

Президент України Петро Порошенко і Вселенський патріарх Варфоломій I під час зустрічі в Константинополі/Стамбулі (Туреччина), 9 квітня 2018 року

ТЕРМІНОЛОГІЯ:

Автокефалія – самостійність помісної церкви, адміністративно незалежної від інших православних церков, але єдиної з ними канонічно.

Канон – правило чи догмат із питань віри або виконання релігійних обрядів, установлені найвищою церковною владою як закон.

Автономія (церковна) – відносна самостійність православних церков у справах внутрішнього управління

Томос – указ, декрет, окружне послання предстоятеля помісної православної церкви у важливих питаннях церковного устрою.

Патріархія – помісна церква, перший єпископ якої має титул «патріарх».

Помісна церква – самоуправна церква - релігійна спільнота (громада) православних християн в конкретній місцевості що очолювана найвищим єпископом із титулом патріарха, митрополита чи архієпископа. Окрема церква на певній території що зазвичай збігається із територіальними межами певної держави

Вселенський патріарх – Патріарх Константинопольський – титул предстоятеля Вселенського патріархату Константинополя.

ПРЕДСТОЯТЕЛІ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ

Вселенський
патріарх Варфоломій І,
який у Православ'ї має
статус *Primus inter pares*
– Перший серед рівних

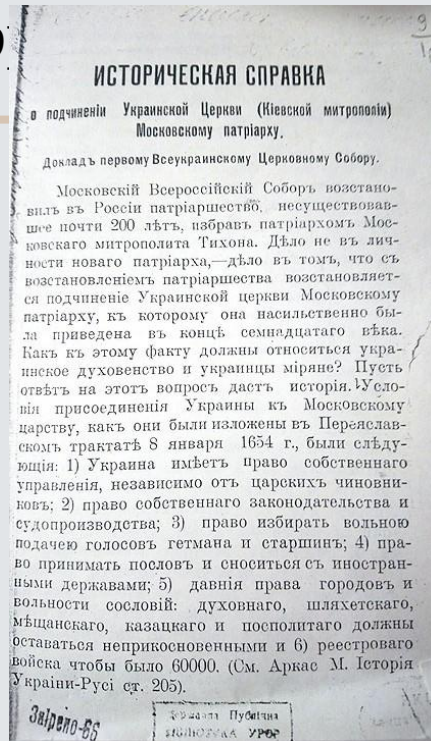
Митрополит Епіфаній –
предстоятель Православної Церкви
України

ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ

Архиєпископ Алексій
Дородніцин (1859-1919)

Архиєпископ Алексій (Дородніцин)
«Историческая справка о подчинении **Украинской Церкви (Киевской митрополии) Московскому патриарху**». Київ, 1917

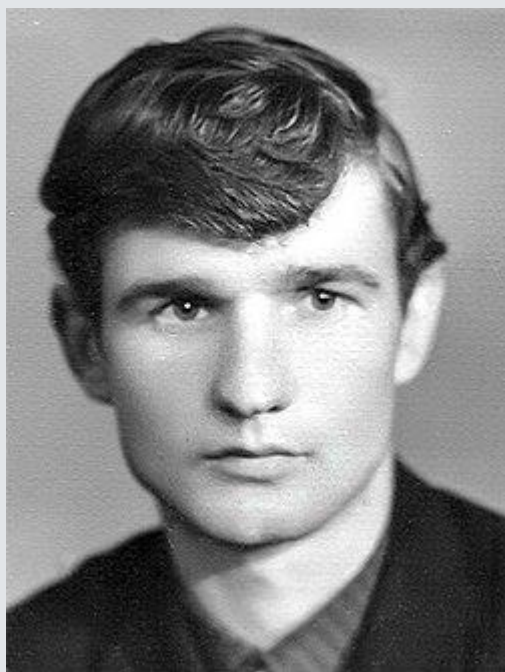
Лотоцький Олександр
(1870-1939)

Лотоцький О. Автокефалія:
[в 2 т.] Варшава : [б.в.], 1935 -
1938.

ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ

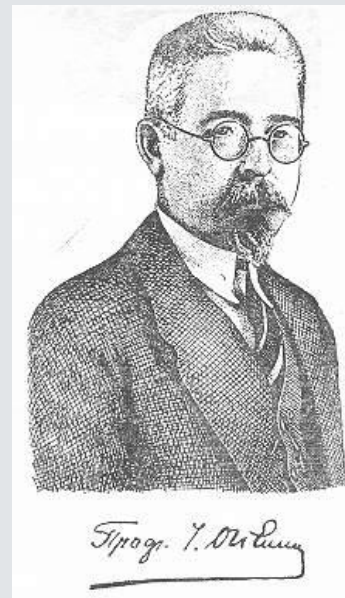
Річинський Арсен (1892-1956)

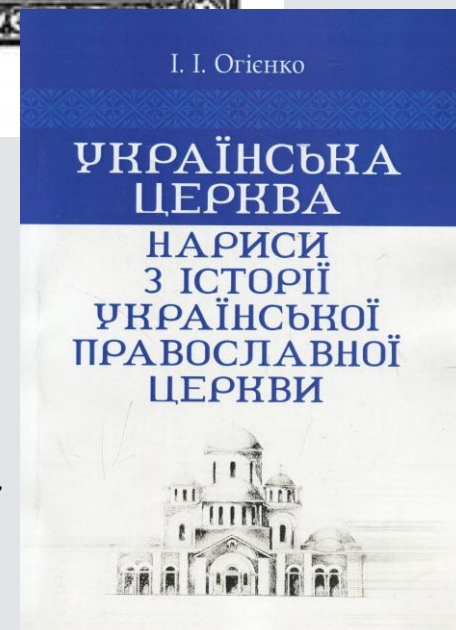
Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості. Володимир-Волинський, 1933.

І. Огієнко, проф. (митр. Іларіон) (1882-1972)

Іларіон (Огієнко І.) Українська Церква: нариси з історії Української Православної Церкви т. 2. Прага: Видавництво Юрія Тищенка, 1942. 222 с.

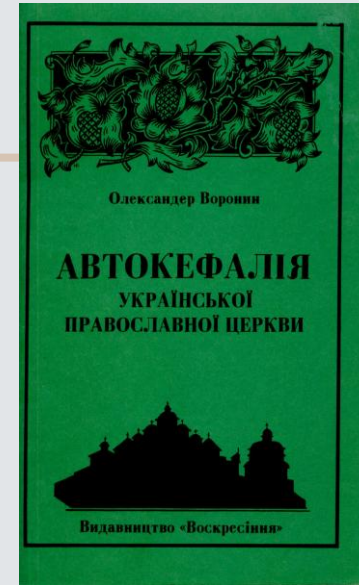
ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ

Власовський Іван (1883-1969)

Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви [в 4 т., 5 кн.]. Нью-Йорк-С.Бавнд Брук: Українська Православна Церква в США, 416 с. – Репр. вид. – Укр. Православ. Церква КП. Київ : [б.в.], 1998. 415 с.

**Воронин Олександр
(1926-2013)**

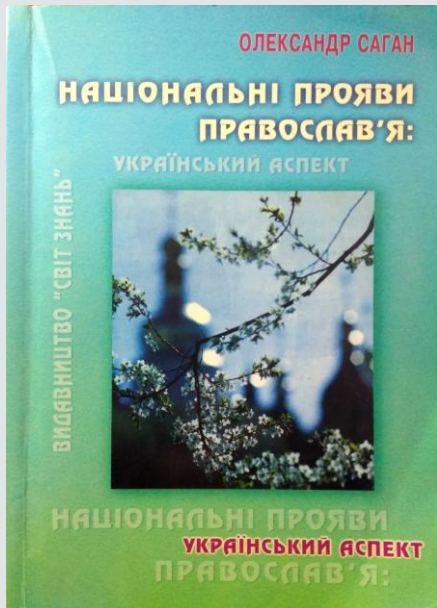
Воронин О.
Автокефалія
Української
Православної
Церкви. Кесінгтон,
США:
Воскресіння, 1990.
64 с

Воронин О.
Історичний
шлях УАПЦ.
Кенсінгтон,
США:
Воскресіння,
1992. 136 с.

ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ

Саган Олександр

Саган О. Національні прояви православ'я: український аспект. Київ: Світ знань, 2001. 256 с.

Митрополит Олександр
(Драбинко)

Олександр (Драбинко), митрополит Переяслав-Хмельницький і Вишневський. Українська Церква: шлях до автокефалії. Київ: Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира, Дух і літера, 2018. 684 с.

ІСТОРИЧНІ ПРЕЦЕДЕНТИ

Перші автокефальні церкви виникли на території Римської імперії та в сусідніх з нею державах. У IV ст. існувало п'ять автокефальних церков:

- Римська,
- Константинопольська,
- Олександрійська,
- Антиохійська
- Єрусалимська.

Пізніше від Антиохійської відділились Кіпрська та Грузинська.

ЕЛЛАДСЬКА ЦЕРКВА ПРОГОЛОСИЛА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД КОНСТАНТИНОПОЛЬСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Автокефалія Елладської церкви:

- 1) збіглася з переорієнтацією Греції з Євразії на Європу;
- 2) проголошена після перемоги національно-визвольної революції 1821 року, у стані «гібридної» війни з Туреччиною (на території якої перебував Вселенський Патріарх);
- 3) була політично мотивованою новоствореною грецькою державою – ініційована грецьким національним зібранням та проголошена 23 липня 1833 року декларацією «Короля греків» Оттона I.

Кафедральний собор
Благовіщення Пресвятої
Богородиці у Афінах

1850 р. Священний
Синод Вселенського
Патріарха видав Томос,
яким надав законну
автокефалію
Православній Церкві у
грецькій державі

Юрисдикції православних церков на
території Греції. Елладська,
Константинопольська, Афон, Критська

ЯК КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ ОПИНИЛАСЯ В МОСКОВСЬКОМУ ПАТРІАРХАТІ?

- Хрещення Аскольда (860 р.) Константинополь / Київ
- Хрещення Ольги (957 р.) Константинополь.
- Хрещення Володимира (988 р.). Херсонес / Київ
- Перша згадка про Москву (1147 р.)
  - Так де ж духовний центр Київської митрополії? Невже у Москві???

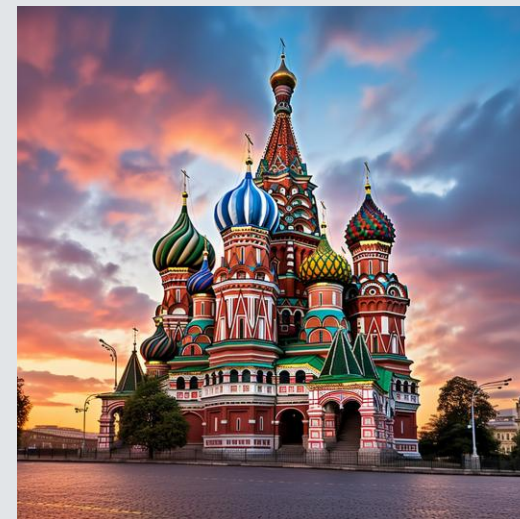
Київ. Пам'ятник Київській княгині Ользі, яка у 957 році прийняла християнство, відвідавши Константинополь

Пам'ятник князю Володимиру, хрестителю Русі, розташований у Києві над крутим схилом Дніпра у парку на Володимирській гірці.

**ІЗ СЕРЕДИНИ XV
СТОЛІТТЯ КИЇВСЬКА
МИТРОПОЛІЯ
РОЗДІЛИЛАСЯ НА ДВІ:
З ЦЕНТРАМИ У МОСКВІ
ТА КИЄВІ.**

**ПРИ ЦЬОМУ ОБИДВІ
НОСИЛИ НАЗВУ
«КИЇВСЬКА».**

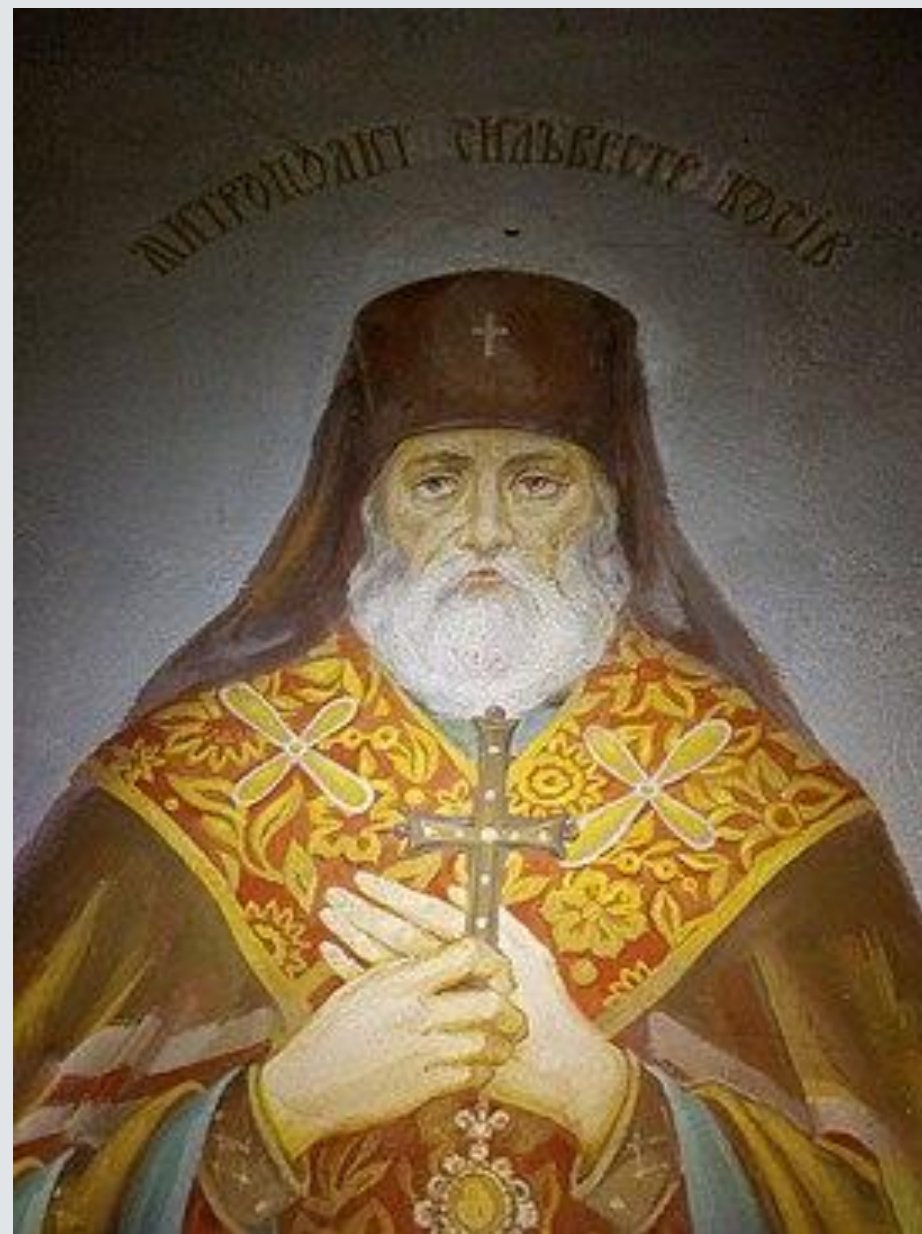

У 1448 р. Собор православних єпископів, «по повеленію государя», без погодження з Константинопольським патріархом, поставив на митрополита «Київського» – Іону. Ця подія вважається початком окремішності Московської церкви.

1458 р. Константинопольський патріарх Григорій III (Мамма) надав Григорію II Болгариновичу титул – Митрополит Київський, Галицький та всієї Руси. Цей титул глави православної Київської митрополії носили до анексії Київської православної митрополії Московським патріархатом 1686 року, а греко-католицькі Київські митрополити – до 1806 року.

Після Переяславської
ради 1654 року
Московський патріархат
(існуючий з 1589 р.)
намагався втягнути в
свою орбіту Київську
митрополію, яка щодо
Московської церкви
виступала як церква-мати.

Сильвестр Косів (прибл. 1600 — 1657) —
Митрополит Київський, Галицький і всієї
Русі; Екзарх Вселенської патріархії.
Активний противник приєднання Київської
митрополії до Московського патріархату в
1654 р. Один із засновників Києво-
Могилянського колегіуму. Письменник і
теолог. Учень і соратник митрополита Петра
Могили. Його пастирська діяльність припала
на часи Богдана Хмельницького.

**АНЕКСІЯ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ МОСКОВСЬКИМ ПАТРІАРХАТОМ
РОЗПОЧАЛАСЯ 1685 Р. ВИСВЯЧЕННЯМ
МИТРОПОЛИТА КИЇВСЬКОГО ГЕДЕОНА ПАТРІАРХОМ МОСКОВСЬКИМ
ЙОАКИМОМ У МОСКВІ І ЗАВЕРШИЛАСЯ 1722 Р.**

- Російська православна церква твердить, що це була «передача» Київської митрополії, а офіційна позиція Вселенського патріархату Константинополя каже, що був лише «Акт» [тобто одноразова дія] в якому давали право висвячувати Київського митрополита Московському патріарху і духовно окормлювати митрополію, при тому сама митрополія залишалась в складі Вселенського патріархату Константинополя. Митрополит Київський мав першого поминати Вселенського патріарха, а потім Московського.
- Згідно з Актом обрання Київського митрополита мало відбуватися єпископами, кліриками і знаттю Київської митрополії з дозволу та за наказом українського гетьмана; Київський митрополит мав зберігати всі привілеї митрополита Київського. Московському патріарху тільки було дозволено, в суворо визначених особливих випадках, висвячувати Митрополита Київського. В акті 1686 р. саме це Московське духовенство і просило: «просять з великим благоговінням, і з великим проханням, дати дозвіл Блаженнішому Патріарху Московії висвячувати Київського митрополита, коли буде позбавлена істинного архієрея ця митрополія».
- Жодну з цих умов Акту не було дотримано Московським патріархатом: вибори митрополита перейшли в руки Московського Синоду, поминання Вселенського патріарха Константинополя в числі перших припинилося, і привілеї Київського митрополита були скасовані, а в 1722 р. навіть сама митрополія перестала існувати як церковна одиниця.

Лівобережний гетьман
Іван Самойлович був великим
прихильником поєднання
Московського патріархату і
Київської митрополії

Він близько зійшовся з
тогочасним Московським
патріархом Іоакимом
Савйоловим (Савеловим),
який **вінчав гетьмана Івана
Самойловича.**

**Патріарх Іоаким Савйолов-
Перший; 1620–1690) —
дев'ятий і передостанній в
досинодальний період
патріарх Московський і
всієї Росії (1674 —1690)**

Був ченцем Межигірського монастиря у Києві. У 1685-1686 рр. добився підпорядкування Київської митрополії Московській Патріархії. Восени 1685 р. висвятив у Москві Гедеона Четвертинського на престол Київського митрополита, який склав присягу на вірність Московському патріарху.

ЄПИСКОП ЛУЦЬКИЙ І
ОСТРОЗЬКИЙ ГЕДЕОН
СВЯТОПОЛК, КНЯЗЬ
ЧЕТВЕРТИНСЬКИЙ
ВИСВЯЧЕНИЙ 1685 Р. У
МОСКВІ НА ПРЕСТОЛ
КИЇВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА

- Титул Митрополит Київський,
Галицький і всієї Русі

**1686 рік: Матеріали до історії підпорядкування Київської митрополії московським патріархам /
Упорядкування, переклад, коментарі Євгена Чернухіна [URL]: <http://resource.history.org.ua/item/0014076>**